УДК 94(476)
ББК 63.(4 Беи)
С916

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ

Рэдкалегія:
старшыня арганізацыйнага камітэта канферэнцыі, доктар гістарычных навук, прафесар, дэкан гістарычнага факультэта БДПУ *М.М. Забаўскі*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ *А.П. Жытко* (навук. рэд.);
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі новага і навейшага часу БДПУ *Г.А. Космач*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі БДПУ *А.М. Люты*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры айчыннай і сусветнай гісторыі БДПУ *В.А. Пілецкі*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі старажытных цывілізацый і сярэднявечча БДПУ *У.В. Тугай*;
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі старажытных цывілізацый і сярэднявечча БДПУ *М.І. Мініцкі*;
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі Беларусі БДПУ *М.К. Сакалоў*;
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ *В.М. Фамін*;
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі новага і навейшага часу БДПУ *І.Р. Чыкалава*;
начальнік Вучэбна-выдавецкага цэнтра БДПУ *В.Я. Навагродскі*

Сучасныя падыходы да вывучэння крыніц па гісторыі Беларусі. Да 1000-годдзя
С916 летапіснай Літвы: матэрыялы Рэсп. навук.-тэарэт. канф., г. Мінск, 18 снеж. 2009 г. / Бел. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка; рэдкал. М.М. Забаўскі, А.П. Жытко (навук. рэд.), Г.А. Космач і інш. – Мінск: БДПУ, 2009. – 248 с.
ISBN 978-985-501-841-5.

У матэрыялах канферэнцыі разглядаюцца сучасныя падыходы да вывучэння крыніц па актуальных пытаннях сацыяльна-эканамічнай і палітычнай гісторыі Беларусі са старажытных часоў да сучаснасці.

Адрасуецца навукоўцам, выкладчыкам, студэнтам вышэйшых навучальных устаноў і ўсім, хто цікавіцца праблемамі айчыннай гісторыі.

УДК 94(476)
ББК 63.(4 Беи)

ISBN 978-985-501-841-5
© БДПУ, 2009

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка»

Гістарычны факультэт

СУЧАСНЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА ВЫВУЧЭННЯ КРЫНІЦ ПА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

ДА 1000-ГОДДЗЯ ЛЕТАПІСНАЙ ЛІТВЫ

Матэрыялы Рэспубліканскай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі
г. Мінск, 18 снежня 2009 г.

Мінск 2009

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Такім чынам, дзейнасць перыядычнага друку Беларусі 1917 г. не абмяжоўвалася толькі інфармацыйнымі функцыямі. Без перабольшвання можна сказаць, што ён з'яўляўся і сведкам, і непасрэдным удзельнікам тых падзей. Паважлівае да яго стаўленне адрознівае прафесійнага гісторыка ад дылетанта.

Літаратура і крыніцы

1. Каваленя, А.А. Кастрычніцкая рэвалюцыя 1917 г.: сучасныя погляды / А.А. Каваленя // Октябрь 1917 года в судьбе мировой цивилизации (к 90-летию Октябрьской революции): материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 2 ноября 2007 г. / редкол. М.П. Костюк (гл. ред.), Н.В. Смехович (зам. гл. ред.) [и др.] / А.А. Коваленя. – Минск. 2007. – 420 с.
2. Сяменчык, М.Я. Грамадска-палітычнае жыццё на Беларусі ў перыяд Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый (сакавік 1917 – сакавік 1918 гг.): у 2 ч. / М.Я. Сяменчык. – Мінск: БДПУ, 2001. – Ч. І. Грамадска-палітычнае жыццё ва ўмовах дэмакратычнага рэжыму. – 200 с.
3. Сяменчык, М.Я. Грамадска-палітычнае жыццё на Беларусі ў перыяд Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый (сакавік 1917 – сакавік 1918 гг.): у 2 ч. / М.Я. Сяменчык. – Мінск: БДПУ, 2001. – Ч. ІІ.: Грамадска-палітычнае жыццё ва ўмовах складвання таталітарнага рэжыму. – 160 с.
4. Октябрь и современность // Белорусская нива. – 2007. – 24 октября.
5. Расійскія рэвалюцыі 1917 года ў лёсе Беларусі (матэрыялы "круглага стала", які адбыўся 19 верасня 2007 г. у Інстытуце гісторыі НАН Беларусі) // Беларускі гістарычны часопіс. – 2008. – № 1. – С. 15.
6. Российские и славянские исследования: науч. сб. / редкол.: А.П. Сальков, О.Я. Яновский (отв. ред.) [и др.]. – Минск: БГУ, 2009. – Вып. 4. – 431 с.
7. Сабов, А. Революции в мифах и наяву / А. Сабов// Российская газета. 2007. – 3 ноября.
8. Козляков, В.Е. Роль интеллигенции в создании белорусской государственности / В.Е. Козляков // Интеллигенция, генезис, формирование, становление, развитие и деятельность: материалы XX Междунар. науч.-теор. конф. / В.Е. Козляков. – Иваново, 24–26 сентября 2009 г. – 394 с.
9. Расійскі Дзяржаўны Ваенна-гістарычны архіў. – Фонд 2015. – Воп. 1. Спр. 40. – Л. 30.

БЕЛАРУСКАЯ ШКОЛЬНАЯ СПРАВА Ў ЧАС ПОЛЬСКАЙ АКУПАЦЫІ (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ГАЗЕТЫ "ЗВОН" 1919 ГОДА)

А.Г. Трубчык (г. Мінск, ІГ НАН Беларусі, аспірант)

Пытанні культуры і асветы перыяду польска-савецкай вайны (1919–1920 гг.) яшчэ не атрымалі дастатковага навуковага асвятлення як у айчыннай, так і ў польскай гістарыяграфіі. На жаль, у нашых архівах адсутнічаюць арыгінальныя дакументальныя матэрыялы польскіх ваенных і грамадзянскіх акупацыйных органаў. Удакладніць і нават пашырыць сведчанні архіўных крыніц дазваляюць матэрыялы перыядычнага друку. У час польска-савецкай вайны на тэрыторыі Беларусі выдавалася вялікая колькасць газет, розных па сваіх палітычных накірунках, якія адлюстроўвалі настроі, меркаванні шырокіх пластоў тагачаснага грамадства. Галоўная каштоўнасць гэтых разнапланавых па сваім характары матэрыялаў у тым, што яны тэрмінова асвятлялі самыя актуальныя на той перыяд для грамадства праблемы. На наш погляд, адным з самых значных і ўплывовых выданняў перыяду польскай акупацыі беларускіх зямель у 1919 г. была [illegible]дзённая палітычна-эканамічная і літаратурная газета "Звон". Яна выдавалася з [illegible].08.1919 да 19.10.1919 г. у Мінску на беларускай мове пад рэдакцыяй Ядвігі Луцэвіч (на сённяшні дзень у НББ захаваўся 21 нумар). Подпіс № 1–5 "Рэдактар-выдавец І. Луцэвіч" даў падставу некаторым даследчыкам (А. Лойка, Ю. Туронак) сцвярджаць, што рэдактарам "Звона" быў Янка Купала (Іван Луцэвіч). Паводле звестак аддзела нацыянальнасцей і друку Грамадзянскага ўпраўлення ўсходніх зямель (31.08.1919 Варшава), газетай кіраваў "кансорцыум" у складзе Я. Лёсіка, [illegible] Фарботкі, А. Пушынскага (А. Гаруна), М. Касцевіча (М. Краўцова). Матэрыялы газеты прасякнуты ідэяй адбудовы беларускай дзяржаўнасці, развіцця культуры. Рэдакцыя звярталася да польскай дэмакратыі з заклікам [illegible] ад экспансіяністцкіх планаў у адносінах да Беларусі і прызнаць за беларускім народам права на самастойнае існаванне. Распрацоўвала канкрэтную праграму дзяржаўнага будаўніцтва і ўзаемаадносін з суседзямі.

У выданні шырока асвятлялася барацьба за стварэнне беларускай школы. Матэрыялы, надрукаваныя ў газеце, сведчаць аб тым, што актыўныя супрацоўнікі [illegible] падтрымлівалі польскі акупацыйны ўрад толькі з тых пазіцый, што [illegible] ніякага значэння, хто вызваліць беларускі народ ад бальшавікоў і дапаможа [illegible] нацыянальнаму адраджэнню". Ужо ў першым нумары "Звона" былі надрукаваны [illegible] і апавяшчэнні да насельніцтва беларускіх тэрыторый, якія былі занятыя [illegible] войскамі. Намеснік Генеральнага камісара ўсходніх зямель у Менскай [illegible] Ул. Рачкевіч 24 жніўня 1919 г. выдаў распараджэнне аб тым, што "Усялякія [illegible] аб інстытуцыях асветы (аб пачатку навук у школах, адкрыцці курсаў)

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ

павінны быць папярэдне (*г. зн. перш, чым яны будуць надрукаваныя ў газеце* – **А.Т.**) зацверджаны школьным аддзелам у ўрадзе намесніка Генеральнага камісара"[1]. Самыя свежыя навіны, якія тычыліся развіцця школьнай справы, друкаваліся ў асноўным на апошняй старонцы ў раздзелах "Беларуская хроніка" і "Менскае жыццё". Так, апавяшчалася аб адкрыцці ў Гродна з 17 верасня 1919 г. з дазволу польскага ўрада Беларускай 4-х класавай гімназіі, з 15 верасня 1919 г. у Мінску 8-мі класавай Беларускай гімназіі. Перыядычна друкаваліся паведамленні аб скліканні беларускіх настаўніцкіх курсаў. Як бачна з матэрыялаў, асоб, жадаючых наведваць гэтыя курсы, было больш, чым разлічвалі арганізатары (часцей за ўсё беларускія нацыянальныя арганізацыі). Напрыклад, у № 21 ад 10 кастрычніка 1919 г. паведамлялася, што на II кароткатэрміновыя настаўніцкія курсы ў Вільні запісалася 170 чалавек. Але, курсы былі разлічаны толькі на 100 чалавек, таму з 1 кастрычніка запіс жадаючых датэрмінова прыпыняецца [2]. Цікавасць уяўляе інфармацыя аб адкрыцці беларускіх сярэдніх школ. У Мінску такіх устаноў, як сведчаць матэрыялы газеты, была дастатковая колькасць, але па розных прычынах іх праца не была добра арганізаванай. Ніякіх канкрэтных распараджэнняў ад польскай адміністрацыі не паступала, жалаванне настаўнікам амаль не выплачвалася, больш таго, адзначалася вельмі слабае наведванне школ вучнямі. "У мясцовых сярэдніх школах пануе цішыня, – адзначалася ў № 9 ад 12 верасня 1919 г., – вельмі мала вучняў прыходзіць рэгістрыравацца з прычыны павялічанай платы за навучанне (у некаторых да 1000 рублей у год)"[3].

Важную ролю ў развіцці школьнай справы займала Беларуская Цэнтральная Школьная Рада (БЦШР), якая была створана ў Мінску ва ўмовах акупацыі Беларусі польскімі войскамі на базе Беларускіх Школьных Рад Міншчыны і Гродзеншчыны. Старшынёй з'яўляўся С. Рак-Міхалоўскі, намеснікамі А. С... В. Івановскі, гл. прэзідыума Я. Станкевіч (Вільня), А. Дзекуць-Малей (Гр... Інструктары Рады займаліся культурна-асветніцкай дзейнасцю, ... беларускія гурткі, распаўсюджвалі літаратуру. У іх склад выбіраліся настаўнікі... бацькі вучняў. Галоўнай мэтай БЦШР было процідзеянне палітыкі паланізацыі беларусаў. Аб дзейнасці дадзенай арганізацыі вядома вельмі мала. Да сённяшняга дня школьныя рады, якія існавалі на тэрыторыі Беларусі ў час польскай акупацыі, на жаль, не сталі прадметам асобнага даследавання. Неабходна адзначыць, што рэдакцыя газеты "Звон" надавала вялікую ўвагу асвятленню дзейнасці цэнтральнай і мясцовых беларускіх школьных рад. У № 4 ад 3 верасня 1919 г. у раздзеле "Беларуская хроніка" паведамлялася, што пры Беларускім Нацыянальным камітэце была заснавана Беларуская Школьная Рада (БШР) Міншчыны, ... працуе над высвятленнем становішча беларускіх школ у Мінску і Мінскай ... [4]. З гэтага перыяду на старонках газеты пачынаюць з'яўляцца заклікі ... беларускага настаўніцтва і ўвогуле да насельніцтва аб неабходнасці адкрываць беларускія школы, асабліва на вёсках. Афіцыйна польскія ўлады дазвалялі стварыць беларускія школы, але для гэтага трэба было правесці шэраг мерапрыемстваў: вызначыць колькасць дзяцей, якія павінны наведваць ... школу, правесці гмінны сход сялян, знайсці памяшканне для школы, ...

настаўніка, які здольны выкладаць на беларускай і польскай мовах, вылучыць сродкі на ўтрыманне школы і настаўніка, прадаставіць школьнаму інспектару падпісаны насельніцтвам "прыгавор" аб жаданні адчыніць беларускую школу ў пэўнай мясцовасці і, самае галоўнае, дабіцца станоўчага адказу). Польскія ўлады не клапаціліся аб тым, каб тэрмінова даводзіць да вясковага насельніцтва правілы адкрыцця беларускіх школ. Таму вельмі часта здаралася так, што насельніцтва не з'яўлялася на вясковы сход, на якім павінна было разглядацца пытанне аб арганізацыі школы, бо не разумела сутнасць і неабходнасць гэтага мерапрыемства. Мясцовыя ўлады ў сваю чаргу падавалі гэта як адсутнасць у насельніцтва жадання ствараць беларускія школы. У большасці выпадкаў у мясцовасці, дзе не прайшлі запланаваныя сельскія сходы, накіроўваўся польскі настаўнік. БШР Міншчыны адразу ж пасля свайго заснавання правяла рэгістрацыю беларускіх настаўнікаў, якая высветліла вельмі супярэчлівую карціну. Большая частка настаўнікаў валодала толькі мясцовымі дыялектамі беларускай мовы, а літаратурнай увогуле не ведала. Гэта прымусіла кіраўніцтва Рады пачаць дабівацца арганізацыі кароткатэрміновых беларускіх настаўніцкіх курсаў. Па заканчэнні гэтых курсаў веды слухачаў правярала спецыяльна створаная камісія, якая, калі лічыла, што настаўнік недастаткова падрыхтаваны, рэкамендавала яму паўтарыць навучанне ў наступным годзе. У № 20 ад 8 кастрычніка 1919 г. было надрукавана тлумачэнне БШР Міншчыны аб тым, як неабходна насельніцтву адкрываць беларускія школы. Відавочна, што тлумачэнні і заклікі да насельніцтва на старонках "Звона" далі пэўныя вынікі. Рэдакцыя паведамляла аб значнай колькасці сялянскіх "прыгавораў", якія дасылаліся школьнаму інспектару Мінскай акругі Мечыславу Каусу. Аналіз матэрыялаў газеты дае магчымасць зрабіць выснову, што рэдакцыя паступова ўсё больш імкнулася паўплываць на палітыку польскіх улад, асабліва ў сферы культуры і адукацыі. У № 11 ад 17 верасня 1919 г. з'явіўся артыкул вядомага беларускага дзеяча Макара Касцевіча "Як не кінь, то ўсё клін" (подпіс Краўцоў Макар). Аўтар распавядае аб цяжкім матэрыяльным становішчы мінскага настаўніцтва і заклікае "тых, ад каго гэта залежыць, ясна вызначыць далейшае палажэнне настаўніцтва, даведацца аб яго надзённых патрэбах і знайсці выхад з нявымоўнага гора і беднасці настаўніцкай". "Пашанай яго (настаўніка), – працягвае Касцевіч, – кормяць даўно, дык вось цяпер трэба, каб як яшчэ і накарміць яго хлебам" [5]. Раздзел "Беларуская хроніка" № 19 паведамляў, што Цэнтральная Рада Віленшчыны і Гродзеншчыны падала на імя Генеральнага камісара ўсходніх зямель заяву з наступным зместам: "Усё часцей здараюцца выпадкі, калі мясцовыя ўраднікі не прымаюць заяў на беларускай мове і прымушаюць насельніцтва пісаць толькі на польскай. Гэта прымушае нас звярнуцца да Вашай Дастойнасці з просьбай выдаць тлумачэнне, што на аснове адозвы Начальніка Польскай дзяржавы заявы на беларускай мове павінны прымацца ўраднікамі і каб гэта тлумачэнне было вывешана на бачных месцах ва ўсіх гмінных, павятовых і гарадскіх урадах на беларускай тэрыторыі" [6]. Відавочна, што ўсе спробы паўплываць на палітыку польскіх улад не прыносілі ніякіх вынікаў. Гэта паступова прывяло да з'яўлення на старонках газеты матэрыялаў, у якіх адчуваецца глыбокае расчараванне ад

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ

немагчымасці дасягнуць вызначаных мэт. У артыкуле "Не маючы прытулку" (№ 21) выказала рашучы пратэст у сувязі з захопам польскімі ўладамі памяшканняў беларускіх навучальных устаноў у Мінску, падкрэсліўшы, што беларусам пакінулі толькі адно права – "пазіраць на жыццё іншых ды моўчкі сціскаць кулакі, распаляючы ў сэрцы помсту" [7]. У № 21 ад 10 кастрычніка быў надрукаваны цікавы артыкул А. Данілевіча " Беларуская інфармацыя". Адзначалася , што ў № 334 "Gazety Polskiej" надрукаваны артыкул пад назвай "Informacje białoruskie" , у якім пісалася аб тым, што Цэнтральная Рада Віленшчыны і Гродзеншчыны дасылае ў рэдакцыю бюлетэні, якія змяшчаюць інфармацыю аб становішчы занятых польскімі войскамі беларускіх зямель. У артыкуле прыводзіцца некалькі цытат з гэтых бюлетэняў, якія сведчаць аб тым, што на Гродзеншчыне польская адміністрацыя робіць усе магчымыя перашкоды, каб не дапусціць адкрыцця беларускіх школ: не дазваляецца скліканне валасных сялянскіх сходаў, перадаюцца для польскіх школ або ўвогуле зачыняюцца будынкі беларускіх школ, не прызнаюцца беларускія школы і т. д. Напрыклад, "У Гродзеншчыне польскія школьныя інспектары выдалі прыказ, што ў Беластоцкім і Бельскім павеце будуць прызнаны школы польскія і расійскія, а аб беларускіх не дазволілі гаварыць. Настаўнікі беларускія адказалі, што яны будуць вучыць толькі па-беларуску і на гэта атрымалі такі адказ: "Калі так, то ідзіце да сваёй Беларусі, а тут я не дазволю". Відавочным падаецца, што рэдакцыя польскай газеты не ўпэўнена ў дакладнасці дадзенай інфармацыі і схіляе чытачоў ставіцца да падобных звестак вельмі крытычна. У сваю чаргу Данілевіч заяўляе аб тым, што неабходна поўнасцю давяраць інфармацыі, якую прадастаўляе Цэнтральная Рада Віленшчыны і Гродзеншчыны аб сітуацыі на Гродзеншчыне і дадае, што такую палітыку з боку польскіх улад можна назіраць і на Меншчыне: "…і тут, каб адкрыць беларускую школу патрэбна такая валакіта, якая ёсць фактычна забаронай беларускіх школ" [8]. Матэрыялы падобным зместам, якія найбольш характэрны для апошніх нумароў газеты, адкрыта парушалі патрабаванні цэнзуры, таму і дзіўна, што ў хуткім часе газета была забаронена польскімі ўладамі. Пераемніцай выдання з 21.10.1919 г. стала газета "Беларусь", у суцэльную нумарацыю якой было ўключана 27 нумароў "Звона".

Матэрыялы, надрукаваныя на старонках газеты "Звон", з'яўляюцца цікавай і вельмі каштоўнай крыніцай па вывучэнні школьнай справы на акупаванай тэрыторыі Беларусі ў перыяд польска-савецкай вайны. Яны не толькі здольны ўдакладніць архіўныя дакументы, але і дазваляюць, пры крытычным аналізе, увесці ў навуковы зварот дагэтуль невядомыя факты, неабходныя для стварэння грунтоўнага даследавання.

Літаратура

1. Апавяшчэнне № 17 // Звон. – 1919. – 3 вер. – № 4. – С. 4.
2. Беларуская хроніка // Звон. – 1919. – 10 каст. – № 21. – С. 4.
3. Менскае жыццё // Звон. – 1919. – 12 вер. – № 9. – С. 4.
4. Беларуская хроніка // Звон. – 1919. – 3 вер. – № 4. – С. 4.
5. Краўцоў, Макар. Як не кінь, то ўсё клін / Макар Краўцоў // Звон. – 1919. – 17 вер. – № 11. – С. 1–2.

6. Беларуская хроніка // Звон. – 1919. – 6 каст. – № 19. – С. 4.
7. Беларуская хроніка // Звон. – 1919. – 6 каст. – № 19. – С. 2.
8. Данілевіч, І. Не маючы прытулку / І. Данілевіч // Звон. – 1919. – 10 кастр. – № 21. – С. 2.

ГІСТАРЫЯГРАФІЧНЫ І КРЫНІЦАЗНАЎЧЫ АНАЛІЗ СТАНУ АДУКАЦЫІ ЯЎРЭЙСКАГА НАСЕЛЬНІЦТВА Ў БССР У 20–30-я гг. ХХ ст.

Н.І. Вальчук (г. Мінск, БДПУ, аспірант)

Савецкая Беларусь з'яўлялася шматнацыянальнай краінай.Значную частку насельніцтва складалі яўрэі, палякі, літоўцы, латышы і іншыя. Таму невыпадкова, што разам з правядзеннем палітыкі беларусізацыі разгортвалася школьнае будаўніцтва на нацыянальных мовах нацыянальных меншасцей, у тым ліку і яўрэйскай. Гэта праблема знайшла пэўнае адлюстраванне ў навуковай і навукова-публіцыстычнай літаратуры, што дазваляе правесці гістарыяграфічны аналіз ступені навуковай распрацаванасці азначанай тэмы, выявіць здабыткі і прагалы ў вывучэнні праблемы, высветліць пытанні, якія патрабуюць далейшай распрацоўкі. Для іх вырашэння, безумоўна, патрабуецца пэўная інфармацыйная база на падставе фактаў гістарычных крыніц і асабліва тых, якія ўпершыню могуць быць уведзены ў навуковы абарот.

Перш за ўсё найбольшы інтарэс уяўляюць апублікаваныя матэрыялы ў выглядзе справаздач, рэзалюцый і пастаноў, якія дазваляюць прасачыць асноўныя кірункі, ход і дзейнасць, вынікі рэалізацый асноў нацыянальнай палітыкі кіруючых колаў СССР і, у прыватнасці, БССР.

Да адных з першых сярод такіх матэрыялаў можна аднесці зборнік «Пастаноў і рэзалюцый Усіх КП(б) і КП(б)Б па нацыянальным пытанні», які выйшаў у свет у 1926 г. [1]. Тут змешчаны пастановы, рэзалюцыі партыйных, савецкіх і ўрадавых органаў аб правядзенні беларусізацыі, развіцці культуры і адукацыі.

У 1927 г. з'явілася чарговае выданне, прысвечанае ажыццяўленню нацыянальнай палітыкі ў БССР – «Практическое разрешение национального вопроса в Белорусской Социалистической Советской Республике. Белоруссизация», якое утрымлівала пастановы, рэзалюцыі і рашэнні з'ездаў партыі, таксама маніфесты Савецкай улады аб парадку правядзення беларусізацыі і развіцці культуры нацыянальных меншасцей. Годам пазней выйшла другая частка дадзенага зборніка, дзе даволі шырока прааналізавана праца сярод нацыянальных меншасцей. Тут прыводзяцца статыстычныя даныя па дэмаграфіі, пісьменнасці яўрэйскага насельніцтва, асаблівасцях сацыяльна-эканамічнага развіцця, а таксама пералік дасягненняў у галіне культуры за 1922–1927 гг. [2; 3].

У 1929 г. быў выдадзены зборнік «Два гады нацыянальнай работы ў БССР», дзе прыводзяцца вынікі беларусізацыі па стане 1929 г., адпаведна і вынікі развіцця яўрэйскай, польскай і іншых нацыянальных культур. Яшчэ ў зборніку змешчаны

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ